

Суспільні комунікативні процеси та їх вплив на студентську молодь

Роботу виконано на кафедрі культурології та менеджменту соціокультурної діяльності ВНУ ім. Лесі Українки

У статті розглянуто суспільні комунікативні процеси сьогодення та проаналізовано їх вплив на студентську молодь.

Ключові слова: інформатизація соціального простору, комунікації, масова комунікація, суб'єкт і предмет комунікації, комунікативна мережа.

Триндюк В. А. Общественные коммуникативные процессы и их влияние на студенческую молодежь.

В статье рассматриваются понятия «коммуникативный процесс», «виртуальное общение». Раскрывается сущность современных коммуникаций настоящего (такой как виртуальная коммуникация, чат и тому подобное) и ее роль в жизни студенчества.

Ключевые слова: информатизация социального пространства, коммуникации, массовая коммуникация, субъект и предмет коммуникации, коммуникативная сеть.

Tryndyuk V. A. Public Communicative Processes and their Influence on Students. In the article are examined communicative process, virtual intercourse. Essence of communications (such as virtual communication, chat and others like that) and its role in life of students.

Key words: informatization of social space, communication, mass communication, subject and article of communication, communicative network.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сьогодні масова комунікація укорінюється в повсякденність, залучаючи суспільство до інформації, і виконує особливі функції суспільного розвитку. Насамперед вона «засвідчує» образи соціальної структури, цінності соціального розширення, культивує іміджі соціальних страт і статусів, здійснює соціокультурну структуру аудиторії, є невід'ємним елементом соціальної мобільності. Адаже комунікативний процес – основа спілкування, його організація залежить від розуміння системи й структури процесу, а також природи комунікативного акту.

Мета статті – дослідження комунікативного процесу, його структури характеру та форми; визначення ролі комунікації в галузі освіти; аналіз впливу реальної та віртуальної комунікації на студентську молодь.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній науці перші дослідження проблем масової комунікації припадають на 20-ті рр. ХХ ст. і пов'язані з вивченням читачької аудиторії газет і книг (В. Кузьмичев, П. Лебедєв, Н. Рубакін). Масову комунікацію та її вплив на формування особистості досліджували психологи А. Леонтєв, А. Виготський, П. Гальперін; лінгвісти Дж. Серль, Д. Вандервеккен, М. Бахтін, кібернетики Н. Вінер, К. Шеннон, С. Бир та ін.

Соціально-психологічні особливості діяльності та комунікації у віртуальному середовищі мережі Інтернет вивчали О. Арестова, Ю. Бабаєва, Л. Бабанін, А. Войскунський, А. Жичкіна, О. Сміслова, Н. Чудова, І. Голдберг, Є. Раєвська, Е. Рейд, Дж. Сулер, К. Янг та ін.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження. Комунікація є важливим чинником існування суспільства. Спілкування є тим процесом, який і забезпечує утворення суспільства (общение – общество; communication – community; спілкування – спільнота). Як зазначає Г. Г. Почепцов, ми живемо у світі комунікації, і 70 % свого часу людина витрачає на спілкування. Без ефективної комунікації зупинилося б багато виробничих та суспільних процесів. Дослідження природи та побудови моделі процесу пов'язане з вивченням структури, факторів впливу, системи актів, що становлять його основу [3, 7].

Комунікація як явище складається із предмета, суб'єкта комунікації, комунікативних засобів та комунікативного процесу тощо.

Предметом комунікації є комунікат. Комунікативними засобами можуть бути знакові системи, засоби комунікації тощо. Комунікативний процес – суть спілкування; у нашому визначенні це безпо-

середньо процес встановлення й підтримання контактів. Досліджуючи природу комунікативного процесу, його можна характеризувати в кількох аспектах: із погляду походження й формування (історичний аспект); із погляду форми процесу спілкування (типологічний аспект); із погляду кількості учасників та специфіки організації комунікативного процесу (видовий аспект); із погляду сутнісного (онтологічний аспект); із погляду характеристики учасників комунікативного процесу (рольовий аспект); із погляду ефективності й дієвості процесу (функціональний аспект); із погляду самобутності й оригінальності організації процесу (стильовий аспект); із погляду форми процесу (формальний аспект); із погляду якості процесу (квалілогічний аспект); із погляду використання засобів (інструментальний аспект); із погляду духовного забезпечення процесу (культурологічний аспект); із погляду інформаційного забезпечення (інформаціологічний аспект); із погляду складників процесу (системний аспект); із погляду зв'язків між складниками процесу (структурний аспект); із погляду організації процесу (технологічний аспект); із погляду характеру мовної організації процесу спілкування (мовленнєвий аспект).

Аудіовізуальний етап комунікації посилив процеси масового комунікування. З переходом на етап електронномедійний масова комунікація зазнала процесу глобалізації, що стає причиною виникнення віртуальної комунікації такого спілкування, коли процеси передачі й отримання інформації переплітаються в часі й просторі, а комунікант водночас виступає в ролі комуніката.

Структура, характер, система комунікативного процесу так чи інакше витворюються на основі форми участі комуніканта в процесі спілкування та форми взаємодії з предметом спілкування. Форми комунікативного процесу відрізняються насамперед одно- чи багатовекторністю процесу спілкування й здатністю перерозподіляти роль комуніканта в середовищі комунікаторів.

Слід виділяти одновекторну комунікацію. Вона має переважно побутовий, сугестивний (латин. *suggestio*, від *suggero* – навчаю, навіую) характер, хоч цілком природно використовується і в професійній, виробничій, науковій сферах, а також має постійні ролі комуніканта й комуніката та монологічну форму мовлення.

З погляду самобутності й оригінальності організації процесу комунікації можна говорити про стиль спілкування. Стильовий аспект надзвичайно важливий, якщо йдеться про міжперсональну комунікацію, монологічне спілкування. Безперечно, масове спілкування теж має стильові характеристики, але вони не так помітні й вимагають ретельного пошуку елементів стилю. Для масової комунікації актуальним є пошук жанрово-стильових особливостей, що дає змогу розрізняти журналістські матеріали різних жанрів – інформаційних, аналітичних та художньо-публіцистичних.

За формою комунікативний процес може бути вербальним і невербальним (без використання мови, а із залученням паралінгвістичних засобів – жестів, міміки тощо). З погляду якості організації комунікативного процесу слід говорити про рівень якісної комунікації, тобто такої організації процесу спілкування, коли досягаються комунікативні цілі й задовольняються потреби комуніканта або комуніката. Духовна, суспільно-культурна забезпеченість процесу спілкування є чи не визначальним фактором, що зумовлює комунікативний процес. Ця зумовленість відбита, наприклад, на моделі Рілеїв, моделі Шрамма, ритуальній моделі, моделі Тудора, моделі Молеса. Очевидним є той факт, що комунікативний процес може бути ефективним і дієвим лише за умови духовної та культурної єдності комунікаторів.

Освіта є транслятором культурного капіталу й дає змогу володареві цього капіталу інтегруватися в суспільство. Це один зі способів пояснення значущості освіти в суспільстві. Комунікативна концепція визначає процес освіти як комунікативну дію. Беручи участь у процесі освіти, індивід чинить комунікативну дію, тобто таку взаємодію викладача й студента як основних суб'єктів виховного процесу, яка передбачає координацію, узгодження їхніх цілей та завдань у досягненні спільного результату. Згідно із цією парадигмою, навчальний процес можна розглядати як процес комунікації, а академічні успіхи – як результат комунікативного процесу між викладачем та студентом. Студенти, які в процесі роботи активно працюють на семінарах чи користуються симпатією викладача, – узгоджено та координовано будують комунікативні процеси.

За термінологією Бурдье [2], поле освіти – це специфічна система об'єктивних зв'язків між різноманітними позиціями агентів. Освіченість, знання можна вважати капіталом, тому їх здобуття – ціль агентів.

Дослідження показало, що небажання студента відвідувати заняття, неактивна робота на практичних заняттях викликані проблемами в процесі комунікації з викладачем або з колегами по навчанню. Студенти, що активно працюють на семінарах, ефективно будують процес комунікації з викладачами та, імовірно, своїми колегами по навчанню. Можна припустити, що причина низької активності на семінарах чи небажання з'являтися на парах – у непорозуміннях, важкості в спілкуванні та взаємодії з іншими суб'єктами процесу освіти.

Аналіз взаємозв'язків особливостей спілкування в мережі Інтернет із ціннісними орієнтаціями, особистісними якостями та показниками соціалізованості студентів-користувачів виявив компенсаторний характер взаємозв'язків комунікативних впливів Інтернету та процесу соціалізації особистості: недостатня задоволеність особи статусом у реальних групах збільшує привабливість анонімною комунікації – завдяки їй особа здатна приховати свої реальні якості, що можуть зашкодити їй зайняти той статус у віртуальному товаристві, який її влаштовує; значна напруженість особистості та її прагнення до домінування пов'язуються із високою привабливістю необмеженої свободи і доступності контактів, яка компенсує притаманну повсякденному оточенню зумовленість міжособистісної взаємодії нормами та статусно-рольовими відносинами. З іншого боку, зв'язки відчуття відносності плину часу та решти зазначених характеристик мають синергічний характер: дипломатичність, підозріливість, статусна динаміка діяльності особи всередині групи пов'язані з її заглибленістю в аналіз контекстів подій та їх емоційним відреагуванням, яке в Інтернеті здатне значно інтенсифікуватися [1].

Взаємозв'язки характеристик віртуальної комунікації та специфічних показників соціалізованості особистості в середовищі Інтернету показують, що з особливостями опосередкованого комп'ютером спілкування найтісніше пов'язані такі показники (в порядку спадання): прагнення високого статусу в мережеских групах, визнання наявності незручностей у реальному світі, важливість для особистості самореалізації в Інтернеті, важкість переходу від спілкування у віртуальному середовищі до спілкування в реальному, велика кількість мережеских прізвиськ та визнання середовища Інтернету як зручнішого за повсякденне.

Отже, освіченість сьогодні – одна з найголовніших та найбільш затребуваних цінностей молоді. Сучасні студенти у процесі навчання передусім звертаються до вивчення матеріалу та активної роботи в стінах ВНЗ. І лише зрідка звертаються за допомогою до зовнішніх чинників. Такі стилі роботи сучасних студентів свідчать про високі комунікативні навички і в процесі активності під час занять, і під час спілкування з колегами.

Особливості спілкування в Інтернеті істотно впливають на процес соціалізації сучасних студентів. При цьому не всі виокремлені характеристики спілкування в мережі здійснюють цей вплив, що спонукає сприймати їх як окремі феномени віртуальної комунікації із власним внутрішнім психологічним змістом, який здатен вносити корективи у процес соціалізації особистості під впливом спілкування в Інтернеті.

Загалом віртуальне середовище мережі володіє значним психологічним потенціалом щодо особистісного зростання студентів, збільшення міри їх самостійності, автономності, оскільки керування діяльністю в Інтернеті здійснює сам користувач, який при цьому володіє значною свободою вибору своїх дій. Крім того, постійне спілкування з колегами в мережевому просторі «на рівних» (завдяки нівелюванню статусів співрозмовників у віртуальній взаємодії) та відповідне ставлення з їх боку спонукає студента до вироблення нового стилю спілкування та утвердження себе як дорослого і самостійного, такого, що відповідає за свої вчинки.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, комунікативний процес – це обмін інформацією між двома чи більше комунікантами, який інтелектуально збагачує співрозмовників. У межах окресленої проблеми вважаємо, що правильно поставлена комунікація студентів із викладачами та однокурсниками спричиняє покращення академічної успішності, підвищення самооцінки, самоствердження. Адже за період навчання у вищому навчальному закладі ціннісні орієнтації особистості набувають достатньо викінчених обрисів. При цьому відбувається перше поєднання професійних цінностей студентів, котрі передає суспільний інститут – вищий навчальний заклад – із загальними, отриманими в сім'ї, школі та неформальних групах, що є значним кроком на шляху до професіоналізації особистості.

Список використаної літератури

1. Карабин Т. Вплив особливостей спілкування в мережі Internet на процес соціалізації студентської молоді : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 [Електронний ресурс] / Т. Карабин ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К., 2005. – Режим доступу : <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/43938.html>
2. Усенко О. Навчальна активність сучасних студентів як фактор вибору стилю життя [Електронний ресурс] / О. Усенко. – Режим доступу : <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/929/2/%D0%A3%D1%81%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%9E%D0%BB%D1%8C%D0%B3%D0%B0.pdf>
3. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації / Г. Г. Почепцов. – К. : Вид. центр «Київський університет», 1999. – 308 с.

Статтю подано до редколегії
28.08.2012 р.

УДК 343.1

Б. О. Чупринський – кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права і процесу Волинського національного університету імені Лесі Українки

Метапрофесійна спільність формування правової свідомості юриста

Роботу виконано на кафедрі кримінального права і процесу ВНУ ім. Лесі Українки

У статті розглянуто метапрофесійну спільність формування правової свідомості юриста. Проаналізовано структуру правосвідомості. Розкрито особливості правосвідомості сучасного українського суспільства.

Ключові слова: право, правосвідомість, правова реальність, правові знання, правова ідеологія, правова психологія.

Чупринский Б. А. Метапрофессиональная общность формирования правового сознания юриста. В статье рассмотрена метапрофессиональная общность формирования правового сознания юриста. Проанализирована структура правосознания. Отображены особенности правосознания современного украинского общества.

Ключевые слова: право, правосознание, правовая реальность, правовые знания, правовая идеология, правовая психология.

Chuprinsky B. A. Metaproffesionalnaya General Unity Formation Legal Consciousness of a Lawyer. The article describes the formation of legal consciousness of a community lawyer. It analyzed the structure of justice and shows a particular legal consciousness of the modern Ukrainian society.

Key words: law, justice, legal reality, legal knowledge, legal ideology, legal psychology.

Постановка наукової проблеми та її значення. Право є невід'ємною частиною життя, і тому в суспільстві, соціальних групах, які його складають, в особистостей виникає реакція на право, його форми, прояви, що втілюються в правосвідомості та поведінці його членів [7, 175]. Загалом правосвідомість – це право в тому вигляді, в якому воно відображається у свідомості людини, специфічна форма суспільної свідомості, система понять, переконань, поглядів, уявлень, почуттів і дій із приводу чинного або бажаного права. Отже, у рамках цього підходу правосвідомість є ідейним вираженням об'єктивних суспільних відносин, які, зі свого боку, відображають домінуючі в суспільстві економічні й соціальні відносини. Право впливає на формування правосвідомості, а правосвідомість реалізується в праві та правосудді. Натомість Е. Климов дотримується думки, що право, особливо його дія, завжди породжує суб'єктивну реакцію щодо правових норм. Воно формується, виникає, а також реалізується лише через волю і свідомість людей. Реакція громадян на право може бути позитивною або негативною, але в усіх випадках люди суб'єктивно реагують на чинне право, певним чином уявляють собі бажане право. Суб'єктивне ставлення людей до правових явищ визначається поняттям правосвідомості [5, 276].